

Hubert A. Nowak

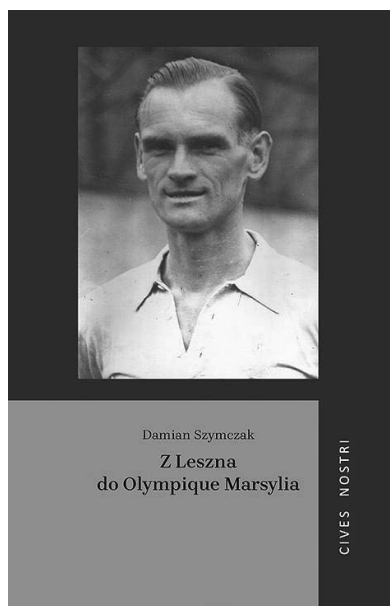
Archiwum Państwowe w Lesznie

<https://orcid.org/0000-0001-5689-358X>

Damian Szymczak, *Z Leszna do Olympique Marsylia*¹

Powstała w Lesznie od 2015 r. seria wydawnicza Cives Nostri (Nasi Obywatele) z założenia ma przybliżać współczesnym mieszkańcom miasta ciekawych, ważnych i zasłużonych leszczynian, którzy przysłużyli się ośrodkowi i lokalnej społeczności. Jedną z ostatnich pozycji, jaka ukazała się w jej ramach, jest książka o leszczyńskim piłkarzu Franciszku „Oleju” Olejniczaku autorstwa Damiana Szymczaka (tom XXIII serii).

Damian Szymczak od wielu lat pisze o dziejach miasta i regionu. W nocie biograficznej do 19. tomu „Rocznika Leszczyńskiego” przedstawił się jako historyk, pasjonat historii międzywojennej regionu leszczyńskiego oraz Wielkopolski. Jest autorem (bądź współautorem) kilku książek² oraz (jak wspomniał w przytoczonym biogramie) twórcą „setek artykułów poświęconych tamtym czasom [tj. dwudziestolecia międzywojennego – HAN] i wybitnym postaciom tego okresu”³. Pracuje jako nauczyciel

¹ Cives Nostri, t. XXIII, Wydawnictwo Rys, Poznań 2023, ss. 48, fot.

² Są to m.in. „Słodki” i „Kwaśny”: *Bracia Jan i Józef Górecy* (Leszno 2012, ss. 92); *Nasza gmina, nasze sprawy: życie codzienne w przedwojennej gminie Włoszakowice* (Włoszakowice 2018, ss. 249); *30 lat Klubu Inteligencji Katolickiej w Lesznie* (Leszno 2020, ss. 215).

³ Autorzy tomu 2019, „Rocznik Leszczyński”, 19 (2019), s. 352.

historii w jednej z leszczyńskich szkół podstawowych. W latach 2014–2018 był radnym Rady Miejskiej Leszna.

Recenzowana książka *Z Leszna do Olympique Marsylia* jest jego czwartą pisaną w ramach Cives Nostri. Wcześniejsze to monografie poświęcone Adamowi Ruszczyńskiemu (tom I; Leszno 2015, ss. 83), Kazimierzowi Wiśniewskiemu (tom XVI; Leszno 2019, ss. 58) oraz Kazimierzowi Mikołajczykowi (tom XXI; Leszno 2022, ss. 84). Pozycja dotycząca Franciszka Olejniczaka, urodzonego w 1910 r. piłkarza leszczyńskich drużyn Sokoła i Polonii, który swoją karierę kontynuował we Francji, ma konstrukcję chronologiczną, typową dla opracowań biograficznych. Składa się ze spisu treści (s. 5), treści właściwej (s. 9–44) oraz wykazu dotychczas wydanych tomów w ramach serii (s. 45–47). Treść podzielona została na 19 zagadnień (wraz ze wstępem), które dość trudno, z racji ich objętości (niektóre części nie liczą nawet jednej strony), nazwać rozdziałami. Owym zagadnieniom nadane zostały tytuły, w niektórych przypadkach bardziej pasujące do artykułów prasowych aniżeli do biografii historycznej, nawet tej pisanej w formie popularnonaukowej (m.in. część szósta – *Francuzi potrzebowali Polaków*, część dziewiąta – *Chcieli go w Genewie*, część dziesiąta – *Narieczona z innego świata*, część szesnasta – *Najbogatszy człowiek świata*).

Książka pisana jest językiem bardzo prostym, w większości przypadków zrozumiałym dla czytelnika, co odpowiada przyjętej dla serii popularnonaukowej formie, która w sposób przystępny, jasny i czywisty ma przybliżyć temat osobom nieznającym go. W publikacji D. Szymczaka dominują zdania pojedyncze, a mimo to nie wszystkie są zrozumiałe, co widać choćby w poniższym fragmencie (podkreślenia należą do autora niniejszej recenzji):

Kraj ten [Francja – HAN] zmagał się już wówczas z ujemnym przyrostem naturalnym. Jednocześnie brakowało pracowników w niektórych branżach. Akurat z Leszna potrzeba było robotników do pracy w kopalniach i na roli. Wygląda na to, że dostać się do takiej pracy nie było wcale tak trudno. Nas interesuje praca w rolnictwie. Rządy francuskie próbowały zaradzić swym problemom, ściągając do pracy Polaków. Zajmował się tym Związek Pracodawców Francuskich. To ta instytucja we współpracy z Polakami sprowadzała do Francji rodziny w charakterze drobnych dzierżawców rolnych (s. 15).

Pierwsze z podkreślonych zdań zrozumieć można tak, że w Lesznie (i tylko tu) znajdowała się elitarna grupa wyspecjalizowanych górników i rolników, mających być może jakieś szczególne umiejętności, dzięki którym wyróżniali się na tle całej ówczesnej II RP. Takich przykładów

jest o wiele więcej. Szyk zdań użyty przez autora bardziej odpowiada formie reportersko-prasowej niż historycznemu opracowaniu popularnonaukowemu.

W kontekście emigracji Polaków do Francji autor nie zaznaczył przyczyn, dla których rodacy obierali właśnie ten kierunek; ograniczył się jedynie do lakonicznego stwierdzenia o ujemnym przyroście naturalnym Francji i braku pracowników w niektórych branżach (s. 15). Nie podał jednak, że powodem wyżej wymienionych problemów ludnościowych była w dużej mierze zakończona kilka lat wcześniej I wojna światowa, która pochłonęła życie niemal 1,5 mln Francuzów, stając się traumą ówczesnego pokolenia. Nie podał też powodów, dla których Polacy opuszczali swoją ojczyznę. Przypomnę tylko, że zdaniem Jana Rozwadowskiego, piszącego o polskiej emigracji we Francji pod koniec lat dwudziestych XX w., były to wysoki przyrost naturalny, złe rozplanowanie własności rolnej oraz niedostateczny rozwój przemysłu⁴. Autor nie wspomniał także o skali zjawiska, bardzo dużego i to bynajmniej nie z powodu emigracji z samego Leszna: w 1921 r. we Francji żyło ok. 46 tys. Polaków, w 1925 r. było ich już ponad 450 tys., a na początku lat trzydziestych liczba ta przekroczyła 500 tys.⁵ Nie skorzystał również w ogóle z literatury dotyczącej opisywanego okresu, co z pewnością ułatwiłoby osadzenie bohatera książki w danej epoce.

Praca nie zawiera bibliografii, co – szczególnie w kontekście historyka – bardzo dziwi i żadnym wytłumaczeniem nie jest tutaj popularnonaukowa forma publikacji. Można było bowiem pominąć przypisy, ale deficytu literatury przedmiotu nie da się niczym wytłumaczyć. Podkreślę fakt, że we wcześniejszej biografii Adama Ruszczyńskiego D. Szymczak bibliografię podał⁶. Z kolei w publikacji poświęconej Kazimierzowi Mikołajczykowi autor stworzył indeks osobowy, którego w monografii o Olejniczaku również zabrakło⁷. Czy brak bibliografii w pracy o Olejniczaku jest efektem niedopatrzenia czy też działaniem świadomym, wynikającym z wątpliwej wartości wykorzystanych przez autora materiałów i źródeł?

⁴ Jan Rozwadowski, *Emigracja polska we Francji. Europejski ruch wychodźczy*, La Madeleine lez Lille 1927, s. 55, 79–82.

⁵ *Ibidem*, s. 85; Aneta Nisiobęcka, *Niepożądani – Francja wobec emigracji polskiej w latach 1930–1944*, „Studia Historyczne”, LX (2017), 3 (239), <https://journals.akademicka.pl/studiahistoryczne/article/view/355/761> (dostęp: 30 XII 2023). W okręgu kompetencyjnym polskiego konsulatu w Marsylii zamieszkiwało: w 1930 r. – 10 225 Polaków, 1933 r. – 9288, 1934 r. – 10 306, 1935 r. – 8630, 1936 r. – 6845, 1938 r. – 9662, 1939 r. – 8538; Anna Ambrochowicz-Gajownik, *W cieniu Lazurowego Wybrzeża. Konsulat polski w Marsylii w latach 1919–1940*, Warszawa 2019, s. 161.

⁶ Damian Szymczak, *Adam Ruszczyński. Adwokat polskości*, Leszno 2015, s. 80–83.

⁷ *Idem*, *Kazimierz Mikołajczyk. Prezes Klubu Inteligencji Katolickiej w Lesznie*, Leszno 2022, s. 80–82.

W biografii „Oleja” (na boiskach francuskich Olejniczak występował bowiem jako Franz Olej) zastosowano budzący sporo zastrzeżeń aparat krytyczny. Całość książki została opatrzona selektywnie przypisami w liczbie 43, których jakość i wartość merytoryczna z pewnością nie są przyzwoite. Ponad 25% przypisów (11) stanowią bowiem odwołania do polskiej czy też francuskiej Wikipedii (sic!), co nie świadczy dobrze o wiarygodności podawanych informacji. D. Szymczak co prawda ma świadomość, że Wikipedia nie jest miarodajnym źródłem, o czym świadczą jego słowa: „I tu znów musimy się oprzeć na lakonicznej wiedzy z Wikipedii” (s. 23), ale mimo to decyduje się z niej korzystać, choć równie łatwo dostępne są inne, bardziej wiarygodne źródła, o czym będę jeszcze pisał. Korzystanie w sporej mierze ze stron internetowych typu Wikipedia jest trudne do zaakceptowania, a w przypadku historyka wręcz dyskwalifikujące jego umiejętności i warsztat pracy. Co więcej, w przypisach dotyczących adresów stron internetowych (tych łącznie było 18) autor nie podał też dat dostępu/wykorzystania, co jest podstawowym elementem w tego typu odnośnikach. Zapis stron internetowych w przypisach nie jest spójny (np. przypis 7: <https://www.footballdatabase.eu/pl/klub/druzyna/121-a-les/1932-1933>; przypis 8: Francuska wikipedia, hasło: Franciszek Olejniczak; przypis 28: Jean-Jacques Marcel, źródło Wikipedia). W trakcie swojej pracy historyk ma obowiązek sięgać po różnorakie typy źródeł, konfrontować wspomnienia i przekazy rodzinne z innymi materiałami, tak by uniknąć powstania swego rodzaju hagiografii. O takim krytycznym spojrzeniu nie ma w ogóle mowy w recenzowanej publikacji. Nie najlepiej świadczy to o warsztacie autora, a tym samym podważa jakość prezentowanych w pracy ustaleń i wniosków.

Za zaletę publikacji z pewnością należy uznać kontakt z Lucyną Telegą – siostrzenicą Franciszka Olejniczaka, która podzieliła się swoimi wspomnieniami na temat wujka, a także udostępniła zbierane przez lata jego listy oraz fotografie. Te ostatnie zostały również zamieszczone w książce, co stanowi jej pozytywny walor. Wartością jest także przedstawienie losów Olejniczaka po zakończeniu piłkarskiej kariery. Zajmował się on bowiem prowadzeniem hotelu w Brignoles, w którym gościła m.in. Ewa Curie, córka polskiej dwukrotnej noblistki Marii i jej męża Pierre’a. Dane i materiały przekazane przez osobę z rodziny „Oleja” okazały się bardzo pomocne dla D. Szymczaka, albowiem to na nich oparł w dużej mierze swoją publikację. Problem w tym, że nie poddał ich jakiegokolwiek krytyce, przelewając je niejako mechanicznie na karty książki.

Wracając do wspomnianej korespondencji, to treść niektórych listów Franciszka Olejniczaka do rodziny była już wcześniej dostępna społeczności leszczyńskiej – opisał je pochodzący z Leszna reportażysta

Mirosław Wlekły w swoich artykułach prasowych *Obsługiwałem indyjskiego króla* z 2012 r. oraz *Leszczyńnianin mistrzem Francji*, opublikowanym trzy lata później⁸. D. Szymczak korzystał z tych artykułów, o czym świadczą podane przez niego przypisy. Co więcej, autor recenzowanej książki miał także wgląd do oryginałów listów, co również potwierdzają przypisy, jednak nie zdecydował się na szersze zamieszczenie w pracy tej korespondencji, a (prawdopodobnie) zdarzyło mu się też błędne sparafrazowanie treści listu Olejniczaka do rodziny w Polsce. Na stronach 22–23 D. Szymczak napisał: „Nastoletnia ukochana Franciszka nie chciała wyjeżdżać. A on miał już w pewnym momencie dość, planował nawet, że jeśli nie będzie mogła z nim być, to się zastrzeli”. Z kolei według artykułu M. Wlekłego polski piłkarz w liście z 3 grudnia 1932 r. z Alès pisał: „Były awantury, a ja miałem już dosyć wszystkiego, chciałem skończyć z nimi wszystkimi, ona chciała się zastrzelić”⁹. Kto więc próbował targnąć się na swoje życie? Według oryginału listu narzeczona Franciszka Olejniczaka, a według D. Szymczaka – sam piłkarz... Oczywiście jest możliwe, że to M. Wlekły się pomylił, ale jeśli tak, to autor książki powinien zasygnalizować ten fakt przynajmniej w przypisie.

W treści publikacji zdarzają się mniejsze i większe błędy, a tym szczególnie rzucającym się w oczy są słowa autora dotyczące szwajcarskiego klubu piłkarskiego Servette FC z Genewy, którego przedstawiciele mieli swego czasu proponować Olejniczakowi grę w ich zespole. Na stronie 22 D. Szymczak pisze:

Oczywiście z całym szacunkiem dla klubu z Genewy, to jednak inny poziom niż Olympique Marsylia. Tyle, że Franciszek Olejniczak jeszcze w nim wtedy nie grał. Czy jednak już stawił na drużynę z południa Francji, czy propozycja z Genewy nie była dla niego dość kusząca? To jedna z tych zagadek, na które odpowiedzi nigdy nie poznamy (s. 22).

Nie wiem, na ile autor interesuje się piłką nożną i historią tej dyscypliny, ale pogląd, że drużyna Servette FC to „inny poziom” niż Olympique Marsylia odpowiada czasom współczesnym, z pewnością nie okresowi przedwojennemu. Założony w 1900 r. klub z Genewy jest bowiem jednym z najbardziej utytułowanych szwajcarskich zespołów w dziejach tamtejszej piłki nożnej.

⁸ Mirosław Wlekły, *Obsługiwałem indyjskiego króla*, „ABC”, nr 88 z 9 XI 2012, s. 16–17; *idem*, *Leszczyńnianin mistrzem Francji*, „Reporter Leszczyński”, nr 9 z 11 VI 2015, s. 6–7.

⁹ *Idem*, *Leszczyńnianin mistrzem...*, s. 6.

W czasach międzywojennych jedyną realną formą sprawdzenia siły piłkarskich drużyn były mistrzostwa świata lub turnieje piłkarskie organizowane podczas letnich igrzysk olimpijskich. Nie prowadzono bowiem jeszcze klubowych rozgrywek europejskich, takich jak dzisiejsze Liga Mistrzów, Liga Europy czy Liga Konferencji organizowane przez UEFA; nie przeprowadzano także turniejów państwowych o mistrzostwo Europy (pierwsze Euro odbyło się w 1960 r.). Reprezentacja Francji przed II wojną światową wystąpiła na wszystkich trzech mundialach (Urugwaj – 1930 r., Włochy – 1934 r., Francja – 1938 r.), nie osiągając wybitnych rezultatów. Z kolei Szwajcaria nie była obecna na pierwszych mistrzostwach świata w Urugwaju. Wystąpiła natomiast na boiskach włoskich i francuskich, ale podobnie jak reprezentacja Francji, bez większych sukcesów. W dwóch przedwojennych turniejach rangi mistrzowskiej Szwajcarzy odpadli w ćwierćfinałach turniejów, podczas gdy Francuzi tylko raz dotarli do tej fazy rozgrywek¹⁰. Jeśli chodzi natomiast o udział w turniejach piłkarskich na letnich igrzyskach olimpijskich, to oba narody przed wojną osiągnęły ten sam wynik, a mianowicie wicemistrzostwo olimpijskie (francuski zespół Club Français w 1900 r. na igrzyskach w Paryżu, reprezentacja Szwajcarii w 1924 r., również w Paryżu).

Jak wspomniałem, przed II wojną światową nie było oficjalnych pucharów europejskich – pierwszą edycję Pucharu Europy Mistrzów Klubowych, a więc rozgrywek, które obecnie znane są jako Liga Mistrzów UEFA, przeprowadzono w sezonie 1955/56. Jedną z pierwszych prób przygotowania takiego europejskiego turnieju klubowego, o której warto wspomnieć, był Coupe des Nations, rozegrany w 1930 r. w Szwajcarii. Jego organizatorem i pomysłodawcą był... genewski Servette FC. Wzięło w nim udział 10 zespołów – oprócz gospodarzy zagrały także wówczas drużyny z Austrii, Belgii, Czechosłowacji, Francji, Niemiec, Węgier, Włoch, Holandii i Hiszpanii¹¹. Drużyna Servette FC w turnieju tym wystąpiła jako aktualny mistrz Szwajcarii. W sumie w okresie do 1945 r.

¹⁰ Francja na mundialu w Urugwaju w 1930 r. – brak awansu z grupy, trzy mecze, jedno zwycięstwo, dwie porażki, bilans bramek 4:3; mundial we Włoszech w 1934 r. – odpadnięcie z turnieju w pierwszej rundzie, jeden mecz, jedna porażka, bilans bramek 2:3; mundial we Francji w 1938 r. – odpadnięcie z turnieju w ćwierćfinale, dwa mecze, jedno zwycięstwo, jedna porażka, bilans bramek 4:4; Szwajcaria w 1934 r. – odpadnięcie z turnieju w ćwierćfinale, dwa mecze, jedno zwycięstwo, jedna porażka, bilans bramek 5:5; na mundialu w 1938 r. – odpadnięcie z turnieju w ćwierćfinale, trzy mecze, jedno zwycięstwo, jeden remis, jedna porażka, bilans bramek 5:5; Terry Crouch, *The World Cup; the complete history*, London 2002, s. 7–33; *Larousse du Football*, 4e Édition, red. Serge Cosseron *et al.*, Paris 2006, s. 60–77.

¹¹ Były to: First Vienna FC, Cercle Brugge, SK Slavia Praga, Sète, SpVgg Fürth, Újpesti FC, AGC Bologna, Go Ahead oraz Real Unión Irún; strona internetowa organizacji *Rec.Sport.Soccer Statistics Foundation* (RSSSF) zajmującej się sporządzaniem i opracowaniem wyników piłkarskich; <https://www.rsssf.org/tablesc/coupedesnations30.html> (dostęp: 21 X 2023).

drużyna z Genewy zdobyła aż dziewięć tytułów mistrza kraju (w latach 1907, 1918, 1922, 1925, 1926, 1930, 1933, 1934 i 1940) oraz jeden raz puchar Szwajcarii (w 1928 r.). Dla porównania o rok starszy od Servette FC Olympique Marsylia (założony w 1899 r.) do końca wojny w 1945 r. zdobył jeden raz mistrzostwo Francji (1937 r.¹²) oraz sześciokrotnie Puchar Francji (w latach 1924, 1926, 1927, 1935, 1938 i 1943). Pisanie w kontekście międzywojennym, że drużyna genewska była na „innym poziomie” w porównaniu do drużyny z Marsylii budzić musi zatem co najmniej kontrowersje.

Wracając do książki D. Szymczaka, warto wspomnieć o przeprowadzonej kwerendzie archiwalnej, czego dowodem będzie kilka poniższych faktów. Autor na początku publikacji podał daty urodzenia rodziców Franciszka i ich dzieci, jednak bez wskazania źródła tych informacji. Nie przejrzał m.in. do aktów stanu cywilnego, takich jak akta urodzenia rodziców Franciszka, a to w akcie urodzenia matki piłkarza (Weroniki Kaźmierczak) znajduje się adnotacja dotycząca jej zgonu (22 lutego 1973 r. w Lesznie). Informacja ta z kolei pozwoliłaby autorowi, niczym po nitce do kłębka, na dotarcie do znajdującej się w zasobie Archiwum Państwowego w Lesznie tzw. koperty dowodowej Weroniki Olejniczak, w której znajdują się ciekawe informacje uzupełniające¹³. Autor podał: „Nie wiemy, kiedy Franciszek i Weronika Olejniczakowie przeprowadzili się do naszego miasta. Zapewne w 1920 roku, wówczas to bowiem, w styczniu, zostało ono wyzwolone [sic!] i wróciło do Polski” (s. 11). W tym miejscu D. Szymczak co prawda słusznie przyjął 1920 r. jako moment przybycia Olejniczaków do Leszna, jednakże ustalenie dokładnej daty jest możliwe dzięki spisom wyborczym znajdującym się w zasobie leszczyńskiego archiwum¹⁴ (według tych Olejniczakowie przybyli do miasta 23 kwietnia 1920 r.). Jako ich miejsce zamieszkania autor publikacji podał Nowy Rynek, tymczasem według wspomnianego spisu z 1929 r. wdowa Weronika Olejniczak mieszkała w domu przy ul. Świętokrzyskiej 16¹⁵. Dane

¹² W sezonie mistrzowskim w barwach klubu z Marsylii wystąpili: Aznar, Bastien, Ben Bouali, Bistolfi, Bruhin, Conchy H., Dard, Durand, Erevanian, Gonzales, Gorelli, Granier, Ignace, Kohut, Mester, Miquel, Olej, Rebido, Sas, Vasconcellos, Waggi, Weiskopf, Zatelli oraz Zermani; *Larousse du Football...*, s. 465.

¹³ Akt urodzenia Franciszka Olejniczka seniora, urodzonego 9 października 1885 r. w miejscowości Kąty, syna Wincentego i Korduli z d. Olejnik, Archiwum Państwowe w Lesznie (dalej: APL), Urząd Stanu Cywilnego Krzywiń (dalej: USC Krzywiń), sygn. 43 [Księga urodzeń]; akt urodzenia Weroniki Kaźmierczak, urodzonej 25 października 1888 r. w miejscowości Kąty, córki Ignacego i Marianny z d. Szłapka, APL, USC Krzywiń, sygn. 52 [Księga urodzeń], s. 136; APL, Urząd Miasta Leszna (dalej: UML), sygn. 562, Koperta osobowa dowodów osobistych – Olejniczak Weronika.

¹⁴ Warto wspomnieć, że przytaczane w artykule spisy wyborcze miasta Leszna są zdigitalizowane i dostępne na stronie szukajwarchiwach.gov.pl.

¹⁵ APL, Akta miasta Leszno (dalej: AML), sygn. 1530 [Obwód VII – głosuje w Katolickiej Powoszechniej Szkole Żeńskiej /listy wyborców/], s. 7.

te potwierdza treść wspomnianej koperty dowodowej, według której Olejniczakowie mieszkali przed wojną w domu przy ul. Świętokrzyskiej 16, w czasie wojny na Nowym Rynku 26, a po wojnie przy ul. Żwirki i Wigury 12¹⁶. Z kolei w akcie zgonu ojca piłkarza, także Franciszka (do którego autor również nie dotarł), zmarłego 6 maja 1925 r., jako miejsce śmierci podano adres Polna Wielka 21¹⁷. Pod tym samym adresem zmarło rodzeństwo „Oleja”, a mianowicie niewymienione z imienia w omawianej książce bliźniaki Edmund (zm. 19 listopada 1924 r. w wieku dwóch miesięcy) i Weronika (zm. 11 stycznia 1925 r. w wieku czterech miesięcy)¹⁸. Autor, mimo rozważań i wątpliwości odnośnie do odbywania służby wojskowej (m.in. w jakim pułku służył) przez Franciszka Olejniczaka seniora i jego zatrudnienia na kolei, nie szukał informacji na ten temat w zasobach Wojskowego Biura Historycznego w Warszawie. A tymczasem już w internetowej wyszukiwarce Centralnego Archiwum Wojskowego można znaleźć wiadomości o Franciszku Olejniczaku, synu Wincentego, urodzonym 9 października 1885 r. Pod sygnaturą I.123.9.16 widnieje księga immatrykulacji ochotników żołnierzy armii gen. Józefa Hallera¹⁹ i informacja o służbie ojca Franciszka Olejniczaka w szeregach oddziałów hallerowskich. Te informacje z pewnością stanowiłyby ciekawe uzupełnienie względem uroczystości dotyczących gen. Hallera w Lesznie, czego punktem kulminacyjnym było odsłonięcie w październiku 2023 r. pomnika ku czci generała i żołnierzy Błękitnej Armii.

W książce autorowi zdarzają się niepotrzebne komentarze, nierzadko oderwane też od głównej narracji. Przytoczona jest przekazywana w rodzinie Olejniczaka opowieść (skądinąd bardzo dyskusyjna i mało wiarygodna) o tym, że jako dziecko przyszły piłkarz został wyrzucony ze szkoły za próbę wysadzenia torów kolejowych na trasie Leszno – Poznań. Dla jej uwiarygodnienia D. Szymczak pisze, iż młodzież w całym

¹⁶ APL, UML, sygn. 562, Koperta osobowa..., s. 7.

¹⁷ APL, Urząd Stanu Cywilnego Leszno (dalej: USC Leszno), sygn. 355 Księga zgonów, s. 109; ul. Polna Wielka przed 1920 r. nosiła nazwę Grosse Feldstrasse; Miron Urbaniak, *Repolonizacja przestrzeni publicznej miasta*, [w:] *Leszno w dwudziestolecie międzywojennym. W 100. rocznicę powrotu Leszna do macierzy*, red. Miron Urbaniak, Leszno 2020, s. 55. Ciekawostką jest, iż informację o zgonie Franciszka Olejniczaka w maju 1925 r. podano w jednym z numerów „Dziennika Zarządzeń Dyrekcji Kolei Państwowych w Poznaniu”: *Olejniczak Franciszek, kond. poc. ze stacji Leszno, zmarł dnia 6. 5. 1925 r.* „Dziennik Zarządzeń Dyrekcji Kolei Państwowych w Poznaniu”, nr 19 z 14 VII 1925, s. 191.

¹⁸ APL, USC Leszno, sygn. 353, Księga zgonów, s. 272; APL, USC Leszno, sygn. 355, Księga zgonów, s. 9.

¹⁹ Wojskowe Biuro Historyczne, Centralne Archiwum Wojskowej Franciszek Olejniczak, https://wbh.wp.mil.pl/pl/skanydetale_wyszukiwarka_bazy_personalne/1477467/ (dostęp: 6 XII 2023); *ibidem*, sygn. I.123.9.16, https://wbh.wp.mil.pl/pl/skanydetale_jednostka/666924/ (dostęp: 6 XII 2023).

kraju miała rzekomo regularnie dokonywać prób wykolejenia pociągów (s. 12–13). W innym miejscu, we fragmencie dotyczącym śmierci Franciszka Olejniczaka seniora i trudnej sytuacji materialnej, w jakiej znalazła się wówczas rodzina, autor pokusił się o porównanie ówczesnej polityki społecznej do dzisiejszej sytuacji:

Tu też warto uzmysłowić sobie czasy, w jakich to się działo. Poziom życia był tak niski, że dziś nie potrafimy sobie tego wyobrazić. Nie istniała pomoc społeczna [sic!]. Co najważniejsze, dziś kobiety nie potrzebują mężczyzn, zastąpiło ich państwo, wypłacające im pieniądze. Wtedy raz, że nikomu do głowy nie przyszłoby nawet takie rozwiązanie społeczne, a dwa, że nie było na to pieniędzy (s. 14–15).

Z kolei pisząc o pierwszym liście Olejniczaka wysłanym do rodziny, w którym miał prosić niejakiego Westfalewicza, emerytowanego nauczyciela, o przesłanie do Francji lokalnych gazet z Polski, D. Szymczak pokusił się o informację o zatargu wspomnianego Westfalewicza z ówczesnym inspektorem szkolnym z Kościana, czego ostatecznym rezultatem było skazanie byłego nauczyciela na karę grzywny lub areszt (s. 20)²⁰. Informacja o procesie i skazaniu nauczyciela może i jest ciekawa, ale czy jej miejsce jest w głównym nurcie narracji, to już pozostawiam do osądzenia P.T. czytelnikom.

Według autora biografii Olejniczak po przybyciu do Francji grał w klubach RC Lens (w latach 1930–1932), Olympique Alès (1932–1936), Olympique Marsylia (1936–1943, 1944–1946), drużynie Marsylia-Prowansja (1943–1944) oraz Brignoles (po zakończeniu kariery zawodniczej jako grający trener tego zespołu). Tymczasem według wspomnianego już tekstu M. Wlekłego z 2015 r. Olejniczak po przybyciu do Francji swoją piłkarską karierę kontynuował w drużynie Etoile Sportiv du Martinet, co potwierdzać ma jedno ze zdjęć grupowych tej drużyny²¹. Dziwi niezauważenie tego faktu przez D. Szymczaka, tym bardziej, że w swoich przypisach kilkakrotnie powoływał się na wspomniany artykuł M. Wlekłego. Informację o występach w Lens autor publikacji zaczerpnął ze strony internetowej footballdatabase.eu. A tymczasem informacja ta

²⁰ Mimo tego niepotrzebnego komentarza autor i tak nie podał imienia wspomnianego nauczyciela. Był nim Władysław Westfalewicz, urodzony 15 maja 1878 r. emerytowany kierownik szkoły, który do Leszna przybył 7 lutego 1927 r. Informacja ta pochodzi ze spisu wyborców miasta Leszna z 1929 r., który został zdigitalizowany i można go przeglądać na stronie szukajwarchiwach.gov.pl; APL, AmL, sygn. 1524 [Obwód I – głosuje w Szkole Przemysłowo-Handlowej /listy wyborców/].

²¹ M. Wlekły, *Leszczyńnianin mistrzem...*, s. 6.

wyduje się błędna, co znów potwierdza tekst M. Wlekłego. Co więcej, przesłanką skłaniającą do postawienia tezy, że Franciszek Olejniczak nie grał w zespole z Lens, jest położenie geograficzne tego miasta. Miejscowości Le Martinet²², Alès oraz Marsylia leżą na południu Francji; pierwsze dwie znajdują się aktualnie w regionie Oksytania w departamencie Gard. Dzieli je ok. 25 km. Tymczasem Lens leży na północy kraju, w niedalekim sąsiedztwie z granicą francusko-belgijską (region Hauts-de-France, departament Pas-de-Calais). Le Martinet od Lens dzieli ok. 900 km! Oczywiście jest to tylko przypuszczenie badawcze, jednakże trudno zgodzić się z ustaleniami D. Szymczaka, który prawdopodobnie bezrefleksyjnie przepisał dane zawarte na stronie footballdatabase.eu. Jeśli autor książki miał dowody na przeprowadzenie transferu i grę „Oleja” w Lens, konieczne było podanie wiarygodnego źródła tych informacji w przypisie. Przykład ten dobitnie pokazuje, jak problematycznym i mało wiarygodnym źródłem są strony internetowe typu Wikipedia.

Jeśli chodzi o korzystanie z Wikipedii, a właściwie jej siostrzanej strony frwiki.wiki, autor na stronie 27 podał dokładny cytat:

O samym meczu znajdujemy w internecie informację; „sędziowanie tego meczu było również bardzo wątpliwe, specjaliści uważają nawet, że to wyjaśnia porażkę Messins, ponieważ sędziowanie było całkowicie na korzyść Marsylii”

pochodzący z „polskiej” (a dokładnie z przetłumaczonej przy użyciu wbudowanego, automatycznego tłumacza) wersji tejże strony. Poniżej zdjęcie rzeczzonego wpisu.

Finał odbył się w Parc des Princes w Paryżu , dnia 8 maja 1938 r., sędziowany przez Charlesa Munscha , sędziowanie tego meczu było również bardzo wątpliwe, specjaliści uważają nawet, że to wyjaśnia porażkę Messins, ponieważ sędziowanie było całkowicie na korzyść Marsylii.

1. Źródło: https://pl.frwiki.wiki/wiki/Coupe_de_France_de_football_1937-1938 (dostęp: 15 XII 2023).

Jak widać, autor bezrefleksyjnie przytoczył cytat, bez przemyśleń nad poprawnością językową tego zdania. Co więcej, nie wyjaśnił czytelnikom, kim są owi *Messins* – nie jest to bowiem przydomek zespołu FC Metz, taki jak np. *Les Olympiens* (Olimpijczycy) dla klubu Olympique Marsylia,

²² Miesięczny czynsz za mieszkanie dla emigrantów w Le Martinet wahał się od 30 do 40 franków francuskich; A. Ambrochowicz-Gajownik, *W cieniu Lazurowego Wybrzeża...*, s. 149.

Les Parisiens (paryżanie) dla Paris Saint-Germain czy *Les Verts* (Zieloni) dla AS Saint-Étienne. Przydomkiem drużyny z Metz jest bowiem *Les Grenats*, a więc Granatowi. Słowo *messin* jest natomiast przymiotnikiem, który określa coś odnoszącego się do miasta Metz, także jego mieszkańców.

Kolejnym mankamentem publikacji wydaje się pominięcie szczegółowych wyników i relacji z meczów, w których uczestniczył Olejniczak. Nie mam tu na myśli rzecz jasna podawania szczegółowo przebiegu każdego spotkania, w którym grał bohater publikacji. Warto było jednak skupić się bardziej na opisywaniu mających miejsce wydarzeń sportowych. W książce nie zawarto także ogólnych tabel podsumowujących poszczególne sezony ligi francuskiej. Dla przykładu, sezon 1936/37 „Oleja” w Marsylii, który zakończył się triumfem Olympique w lidze francuskiej (tym bardziej iż było to pierwsze mistrzostwo w dziejach klubu; następne drużyna z Marsylii zdobyła dopiero 11 lat później), został przez autora skwitowany krótkim, pięciozdaniowym akapitem (s. 26). Z kolei kilkuletni okres gry w drużynie z Alès D. Szymczak podsumował zdaniem: „Od 1 lipca 1932 do 1 lipca 1936 grał w Olympique Alès” (s. 21), które zresztą i tak jest niezgodne z prawdą (o tym niżej). Warto nadmienić, iż francuscy dziennikarze sportowi na początku mieli pewne wątpliwości odnośnie do formy fizycznej i wytrzymałości Olejniczaka, o czym pisało w listopadzie 1932 r. w kontekście meczu Olympique Alès z C.A. Paris (Cercle Athlétique de Paris), zakończonego zwycięstwem klubu ze stolicy 2:1. Mimo iż Olejniczak strzelił w tym meczu bramkę, to dziennikarze mieli mieszane uczucia co do jego występu: „Jeśli chodzi o Polaka Oleja, jest on bardzo dobrym piłkarzem, ale można się zastanawiać, czy jest w stanie wytrzymać pełne 90 minut meczu”²³.

Według D. Szymczaka Olejniczak grał w drużynie z Alès przez cztery lata, po czym przeniósł się do Olympique Marsylia, jednak ówczesna prasa przekazuje inne informacje. Gazeta „L'Auto” w połowie listopada 1935 r. donosiła:

Skoro już jesteśmy przy temacie Olympique Marsylia, to warto wspomnieć, że dołączył do nich nowy zawodnik. Jest nim pochodzący z Polski, ale posiadający obywatelstwo francuskie Olej Niosals [jest to prawdopodobnie nieudana próba zapisania poprawnej formy nazwiska „Olejniczak” – HAN], który kilka sezonów grał dla Alès, a obecnie w Marsylii odbywa służbę wojskową. Olej podpisał kontrakt z Olympique i prawdopodobnie wkrótce zobaczymy go w pierwszym składzie zespołu, przynajmniej na próbę²⁴.

²³ „Le Miroir des sports”, nr 682 z 22 XI 1932, s. 394.

²⁴ „L'Auto”, nr 12.754 z 17 XI 1935, s. 5.

2. Artykuł *Olej – fanatique du foot-ball*²⁷

Źródło: „V: illustré du Mouvement de libération nationale”, nr 6 z 28 X 1944, s. 8.

Olejniczak zadebiutował kilka dni później (na pozycji środkowego napastnika) w meczu rezerw Olympique Marsylia z rezerwami zespołu Cannes²⁵.

Autor nie podał, w ilu meczach wystąpił, a także ile bramek zdobył Olejniczak w barwach zespołu z Marsylii, na próżno szukać także tabel ligowych, drabinek pucharowych czy też statystycznego podsumowania całości jego kariery. Jak wcześniej wspomniałem, nie chodzi tu o kronikarskie omawianie przebiegu meczów czy sezonów, ale po prostu o poświęcenie karierze sportowej „Oleja” stosownej do jego życiorysu uwagi. Czytelnik bezowocnie może szukać informacji o systemie rozgrywek, zasadach ligowych oraz pucharowych, a te zmieniały się na przestrzeni lat, zwłaszcza w okresie II wojny światowej (w tym czasie meczów o mistrzostwo Francji nie rozgrywano, liga francuska została wznowiona dopiero w sezonie 1945/46, natomiast rozgrywano ligowe rozgrywki „wojenne”). D. Szymczak nie dotarł także do informacji, że „Olej” był bliski opuszczenia zespołu Olympique Marsylia w czerwcu 1937 r. (a więc po zdobyciu krajowego mistrzostwa) – podobnie jak siedmiu innych piłkarzy klubu został wystawiony na listę transferową²⁶.

²⁵ *Ibidem*, nr 12.761 z 24 XI 1935, s. 5.

²⁶ „Ce Soir”, nr 95 z 5 VI 1937, s. 4.

²⁷ Artykuł ten nie jest pozbawiony błędów. Wspomina się w nim bowiem, że „Olej” urodził się w Polsce w 1911 r., a także że doświadczenie piłkarskie zdobywał w polskiej lidze, gdzie grali również „Ignace” (Ignace Kowalczyk – 1913–1996), „Waggi” (Edouard Wawrzyniak – 1912–1991) oraz „Stanis” (Stefan Dembicki – 1913–1985). Padają w nim jednak ciekawe informacje, jakoby Olejniczak służył we francuskim 141. pułku piechoty alpejskiej (Regiment d'Infanterie Alpine, R.I.A.), oraz że jego najlepszym sportowym wspomnieniem był rozegrany w 1937 r. mecz pomiędzy Olympique Marsylią a paryskim Racing Club de France. Najlepszym, jego zdaniem, trenerem był Węgier József Eisenhoffer (szkoleniowiec marsylczyków w latach 1935–1941).

Dzisiaj nie jest problemem sięgnięcie do materiałów z czasów dwudziestolecia międzywojennego, w których relacjonowano wydarzenia sportowe, także te zagraniczne, w wielu bowiem krajach świata funkcjonują biblioteki cyfrowe dające możliwość przejrzenia ówczesnej prasy. Dla Francji przykładem takiej strony internetowej jest *Gallica*, platforma cyfrowa Biblioteki Narodowej Francji. To właśnie tam można bardzo łatwo odnaleźć sprawozdania z ówczesnych meczów piłkarskich, a w nich nierzadko opisy boiskowych dokonań Franciszka Olejniczaka. W swej książce D. Szymczak karierze piłkarskiej „Oleja” poświęcił zaledwie kilka stron. Nawet jeśli autor nie zna języka francuskiego, to nie jest to problem nie do rozwiązania, ponieważ mamy przecież do dyspozycji zaawansowane technologicznie translatory, także darmowe. Tym bardziej, iż oryginalne teksty to krótkie artykuły informacyjne i sprawozdawcze. Poniżej wycinki z ówczesnej prasy z informacjami i zdjęciami dotyczącymi Olejniczaka i Olympique Marsylia. Odnalezienie ich zajęło mi zaledwie kilka minut.

Classement définitif du Championnat de France 1936-37												
CLUBS	G. N. P.			HOME			AWAY			BUTS		G. A.
				G.	N.	P.	G.	N.	P.	Pr	Ctre	
1. O. MARSEILLE.....	17	4	9	13	1	1	4	3	8	69	39	1,769
2. F. C. SOCHAUX.....	16	6	8	13	2	0	3	4	8	56	42	1,333
3. R. C. PARIS.....	17	3	10	11	2	2	6	1	8	57	47	1,212
4. F. C. ROUEN.....	15	5	10	12	1	2	3	4	8	62	48	1,291
5. OL. LILLE.....	14	6	10	9	3	3	5	3	7	51	43	1,186
6. R. C. STRASBOURG...	12	9	9	9	4	2	3	5	7	62	39	1,589
7. F. C. METZ.....	13	6	11	11	3	1	2	3	10	60	61	0,983
8. EXCELSIOR R. T.....	13	5	12	8	4	3	5	1	9	72	60	1,200
9. RED-STAR.....	12	7	11	7	5	3	5	2	8	47	58	0,810
10. F. C. SETE.....	11	8	11	11	4	0	0	4	11	46	48	0,958
11. S. C. FIVES.....	12	4	14	10	1	4	2	3	10	54	45	1,200
12. R. C. ROUBAIX.....	11	5	14	9	2	4	2	3	10	50	61	0,819
13. ANTIBES F. C.....	11	4	15	7	3	5	4	1	10	50	64	0,781
14. A. S. CANNES.....	8	9	13	5	4	6	3	5	7	48	55	0,872
15. S. R. U. C.....	8	4	18	6	3	6	2	1	12	38	58	0,655
16. F. C. MULHOUSE.....	6	3	21	5	2	8	1	1	13	48	102	0,470

Le Stade Rennais et le F. C. Mulhouse joueront en Division II, l'an prochain et seront remplacés par le R. C. Lens et l'U. S. Valenciennes, 1er et 2e de la Division II.

3. Tabela ligowa sezonu 1936/37

Źródło: „Le Radical de Marseille”, nr 789 z 23 V 1937, b.p.

A la fin des championnats, le classement des butteurs de l'O. M. est le suivant :

1	Zatelli	.....	21	matches	28	but
2	Weiskopf	...	13	>	12	>
3	Kohut	.....	18	>	6	>
4	Ignace	.....	29	>	6	>
5	Zermani	...	26	>	5	>
6	Miquel	.....	12	>	4	>
7	Waggi	.....	2	>	3	>
8	Olej	.....	3	>	2	>
	Durand	.....	3	>	2	>
10	Asnar	.....	7	>	1	>

4. Lista strzelców w sezonie 1936/37. Wynika z niej, iż Franciszek Olejniczak wystąpił w trzech meczach, w których strzelił dwie bramki

Źródło: „Le Radical de Marseille”, nr 789 z 23 V 1937, b.p.

5. Drużyna Olympique Marsylia przed meczem finału Pucharu Francji Strefy Południowej (*Zone Sud*, znanej także jako Strefa Wolna – *Zone libre*) przeciwko drużynie Perpignan w 1943 r.; Olejniczak stoi trzeci od lewej

Źródło: „Le Miroir des sports”, nr 95 z 10 V 1943, b.p.

6. Przypuszczalne składy, w jakich miały wystąpić drużyny FC Metz i Olympique Marsylia w finale Pucharu Francji 8 V 1938 r.

Źródło: „Le Jour. L’Echo de Paris”, nr 127 z 8 V 1938, s. 8.

Autor publikacji nie podał także powodów, dla których Franciszek Olejniczak przyjął obywatelstwo francuskie, a także jakie musiał spełnić warunki, by je otrzymać²⁸. Jest to o tyle istotne, że we Francji grał w okresie II wojny światowej. Po skutecznej inwazji wojsk niemieckich w 1940 r. Marsylia znajdowała się w wydzielonej, nieokupowanej strefie, oficjalnie nazwanej Państwem Francuskim (*État français*), potocznie zaś określanej jako Francja Vichy. W publikacji bezskutecznie można szukać informacji o sytuacji, w jakiej znalazł się zawodnik w momencie wybuchu wojny oraz w czasie ataku Niemiec na Francję. D. Szymczak nie analizował też bardziej wnikliwie faktu przesłania przez Olejniczaka paczek do rodziny przebywającej w Lesznie. Miało to miejsce w lipcu 1944 r., a więc gdy w Europie trwały zaawansowane działania wojenne na wszystkich frontach, a Leszno było wówczas częścią anektowanego w skład Rzeszy Kraju Warty. Pomocą w przesłaniu darów do rodziny miał

²⁸ Według ustawy z 10 sierpnia 1927 r. o francuskie obywatelstwo można było ubiegać się po trzech latach pobytu we Francji. W tamtym czasie Polacy bardzo niechętnie decydowali się na to (uczyniło to zaledwie 4% emigrantów z Polski), kierując się chęcią powrotu do ojczyzny. Zmiana nastąpiła na początku lat trzydziestych na skutek kryzysu gospodarczego. Wówczas przyjęcie obywatelstwa francuskiego chroniło przed utratą pracy; A. Nisiobęcka, *Niepożądani...*, s. 66–68. Być może właśnie sytuacja gospodarcza było powodem, dla którego Olejniczak zdecydował się na taki właśnie krok.

służyć żołnierz z Bydgoszczy nazwiskiem Wesołowski. Musiał być to żołnierz armii niemieckiej, gdyż w owym czasie południe Francji nie było jeszcze wyzwolone przez wojska alianckie²⁹.

Tymczasem w ówczesnej prasie francuskiej udało się odnaleźć bez trudu informacje, które wzbogacają życiorys Olejniczaka – w październiku 1939 r., a więc gdy już trwała II wojna światowa, piłkarz został wcielony do pułku piechoty alpejskiej (fr. *Regiment d'Infanterie Alpine*), jednak w kolejnych tygodniach występował w meczach zespołu³⁰. Prawdopodobnie on i jego koledzy przebywali na co dzień w koszarach, a byli zwalniani na czas meczów, by po ich zakończeniu ponownie wracać do swoich oddziałów wojskowych. Teza ta znajduje potwierdzenie w tekście dziennikarza Devaux, który w zapowiedzi meczu drugiej rundy Pucharu Charlesa Simona³¹ pomiędzy drużynami z Montpellier i Marsylii (14 stycznia 1940 r.) podał przypuszczalny skład Olympique, okraszony komentarzem: „Piękny skład, ale Vandini, bracia Conchy, Olej i Heiss są żołnierzami. Czy dostaną zgodę?”³². W kwietniu 1940 r. Olejniczaka ponownie zmobilizowano do wojska III Republiki – uczestniczył m.in. w bitwie pod Voreppe³³. Wątek jego służby wojskowej został całkowicie pominięty przez D. Szymczaka. Powyższe informacje są sprzeczne ze słowami autora, który zapisał: „Nietypowy dla Franciszka Olejniczaka był sezon 1943/44. W końcu i jego dościsnęła wojna, choć w formie kompletnie dla niego niedokuczliwej i niegroźnej” (s. 31–32); wojna Olejniczaka dościsnęła znacznie wcześniej.

Z biografii nie dowiemy się także, czy Olejniczak był blisko debiutu w reprezentacji Francji. To kwestia ciekawa tym bardziej, że właśnie w tym kraju w 1938 r. odbyły się trzecie w historii mistrzostwa świata w piłce nożnej. Na liście powołanych reprezentacji Francji znaleźli się także imigranci (jak np. Austriak August Jordan czy mający polskie korzenie César Povolny oraz Ignace Kowalczyk), ponadto trzech kolegów Olejniczaka z drużyny Olympique Marsylia (Jean Bastien, Abdelkader

²⁹ Operacja Dragoon, której celem było opanowanie przez aliantów południa Francji, rozpoczęła się w połowie sierpnia 1944 r.; zob. Maciej Franz, *Bohaterowie najdłuższych dni. Desanty morskie II wojny światowej*, Warszawa 2011; Steven J. Zaloga, John White, *Operation Dragoon 1944. France's other D-Day*, Oxford 2009.

³⁰ „L'Auto”, nr 14.173 z 11 X 1939, s. 2.

³¹ Charles Simon był francuskim działaczem sportowym, popularyzatorem piłki nożnej we Francji. Zginął w 1915 r. w czasie walk I wojny światowej. W uznaniu jego zasług w latach 1917–1919 rozgrywki o Puchar Francji nosiły nazwę Puchar Charlesa Simona (*Coupe Charles Simon*). Do nazwy tej wrócono w czasie II wojny światowej, w latach 1940–1944.

³² „L'Auto”, nr 14.266 z 12 I 1940, s. 3.

³³ „L'Auto”, nr 14.348 z 3 IV 1940, s. 1. W relacji prasowej podano, że walczył pod Voirept; „L'Auto”, nr 14.430 z 31 VII 1940, s. 2.

Ben Bouali oraz Mario Zatelli). Dlaczego więc wśród nich zabrakło Olejniczaka? Na tym samym turnieju rangi mistrzostw świata w 1938 r. debiutowała reprezentacja Polski³⁴, a „Olej” nie grał także w biało-czerwonych barwach. Niestety, autor choćby krótko nie opisał ówczesnych realiów francuskiej piłki. Brak podawania głębszego kontekstu wydarzeń, w których przyszło żyć Olejniczakowi (m.in. mundial 1938 r., wybuch wojny, postawa mieszkańców państwa Vichy w czasie okupacji) nie ułatwia czytelnikom odbioru i zrozumienia tekstu publikacji.

Nie wiem, czy na podstawie zdobytej wiedzy korzystniejszym wyborem dla autora nie byłoby napisanie artykułu poświęconego Olejniczakowi aniżeli biografii. W książce zabrakło należytego opisanie kariery sportowej zawodnika – bardzo dobrego piłkarza, mistrza i zdobywcy Pucharu Francji. W trakcie prac nad publikacją warto było pokusić się o lepsze przygotowanie i poszukanie niezbędnych informacji, a te – jak wskazałem – były na wyciągnięcie ręki, m.in. w cyfrowych zasobach francuskiej prasy z lat trzydziestych i czterdziestych XX w. czy też w Archiwum Państwowym w Lesznie.

W niniejszym tekście rzecz jasna nie przedstawiałem wszystkich znalezionych przeze mnie informacji o „Oleju”, gdyż to zadanie postawił sobie autor biografii. Starłem się pokazać obszary przez niego nierozpoznane, słabo opisane lub całkowicie pominięte. Recenzja ta, oprócz uwag do publikacji D. Szymczaka, może posłużyć także za swego rodzaju poradnik dla autorów kolejnych tomów serii *Cives Nostri*, aby z większą uwagą i rzetelnością podchodzili do swoich biograficznych badań. Z jednej strony trudno poważnie traktować prace bazujące na stronach internetowych typu Wikipedia, a z drugiej – jak wskazałem – prowadzą one do szerzenia błędnych ustaleń i wyników. Chyba nie takie przesłanie towarzyszyło idei przywołanej serii biograficznej. Jestem pewien, że godna uwagi seria o wybitnych mieszkańcach Leszna zasługuje na to, by jej kolejne tomy były starannymi i dobrze napisanymi biografiami, przywołującymi z przeszłości obiektywnie i merytorycznie poprawne sylwetki ważnych leszczynian.

---

³⁴ Polacy odpadli z turnieju już po pierwszym, aczkolwiek niezwykle zaciętym spotkaniu z Brazylią, które zakończyło się po dogrywce wynikiem 5:6. Cztery bramki dla Polski zdobył Ernest Wilimowski, co przez wiele lat czyniło go zawodnikiem, któremu udało się pokonać bramkarza przeciwników najwięcej razy w czasie jednego spotkania. Osiągnięcie Wilimowskiego pobliż 56 lat później Rosjanin Oleg Salenko, strzelając na mundialu w USA w 1994 r. Kamerunowi pięć bramek w jednym meczu.

Bibliografia

Archiwum Państwowe w Lesznie

- Akta miasta Leszno, sygn. 1524 [Obwód I – głośuje w Szkole Przemysłowo-Handlowej /listy wyborców/], 1929.
- Akta miasta Leszno, sygn. 1530 [Obwód VII – głośuje w Katolickiej Powszechnej Szkole Żeńskiej /listy wyborców/], 1929.
- Urząd Miasta Leszna, sygn. 562, Koperta osobowa dowodów osobistych – Olejniczak Weronika, 1951–1973.
- Urząd Stanu Cywilnego Krzywiń, sygn. 43 [Księga urodzeń], 1885.
- Urząd Stanu Cywilnego Krzywiń, sygn. 52 [Księga urodzeń], 1888.
- Urząd Stanu Cywilnego Leszno, sygn. 353 Księga zgonów, 1924.
- Urząd Stanu Cywilnego Leszno, sygn. 355 Księga zgonów, 1925.

Literatura

- Ambrochowicz-Gajownik Anna, *W cieniu Lazurowego Wybrzeża. Konsulat polski w Marsylii w latach 1919–1940*, Warszawa 2019.
- „Ce Soir”, 1937.
- Crouch Terry, *The World Cup; the complete history*, London 2002.
- „Dziennik Zarządzeń Dyrekcji Kolei Państwowych w Poznaniu”, 1925.
- Historia Polski w liczbach. Ludność, terytorium*, red. Franciszek Kubiczek *et al.*, Warszawa 1994.
- „L' Auto”, 1935, 1939, 1940.
- Larousse du Football*, 4e Édition, red. Serge Cosseron *et al.*, Paris 2006.
- „Le Jour. L'Echo de Paris”, 1938.
- „Le Miroir des sports”, 1932, 1943.
- „Le Radical de Marseille”, 1937.
- Nisiobęcka Aneta, *Niepożądani – Francja wobec emigracji polskiej w latach 1930–1944*, „Studia Historyczne”, LX (2017), 3 (239), <https://journals.akademicka.pl/studiahistoryczne/article/view/355/761> (dostęp: 30 XII 2023).
- Puchar Francji w piłce nożnej 1937–1938, https://pl.frwiki.wiki/wiki/Coupe_de_France_de_football_1937-1938 (dostęp: 15 XII 2023).
- „Rocznik Leszczyński”, 19 (2019), Autorzy tomu 19.
- Rozwadowski Jan, *Emigracja polska we Francji. Europejski ruch wychodźczy*, La Madeleine lez Lille 1927.
- RSSSF (Rec.Sport.Soccer.Statistics Foundation), Coupes des Nations, <https://www.rsssf.org/tablesc/coupedesnations30.html> (dostęp: 21 XII 2023).
- Szymczak Damian, *Adam Ruszczyński. Adwokat polskości*, Leszno 2015.
- Szymczak Damian, *Kazimierz Mikołajczyk. Prezes Klubu Inteligencji Katolickiej w Lesznie*, Leszno 2022.
- Urbaniak Miron, *Repolonizacja przestrzeni publicznej miasta*, [w:] *Leszno w dwudziestoleciu międzywojennym. W 100. rocznicę powrotu Leszna do macierzy*, red. Miron Urbaniak, Leszno 2020.

„V: illustré du Mouvement de libération nationale”, 1944.

Wlekły Mirosław, *Leszczynianin mistrzem Francji*, „Reporter Leszczyński”, nr 9 z 11 VI 2015.

Wlekły Mirosław, *Obsługiwałem indyjskiego króla*, „ABC”, nr 88 z 9 XI 2012.

Wojskowe Biuro Historyczne, Centralne Archiwum Wojskowe, https://wbh.wp.mil.pl/pl/skanydetale_jednostka/666924/ (dostęp: 6 XII 2023).

Wojskowe Biuro Historyczne, Centralne Archiwum Wojskowe, https://wbh.wp.mil.pl/pl/skanydetale_wyszukiwarka_bazy_personalne/1477467/ (dostęp: 6 XII 2023).

